

Programma Data en Informatie 2020-2021

Robuust beheren, doorontwikkelen en stimuleren
van gebruik van de GWSW-standaard

Versie 04-11-2019

Opgesteld door
Eric Oosterom
Programmamanager

Inhoud

1	Inleiding.....	3
2	Wat gebeurt er om ons heen?	4
3	Op welke koers zit Stichting RIONED?.....	6
	3.1 Strategische uitgangspunten	6
	3.2 Bevestigd door partners en achterban	7
4	Wat hebben we bereikt?	9
5	De uitdagingen en speerpunten voor 2020 en 2021	11
	Huidige formatie schiet tekort	12
	Prioriteiten en activiteiten in 2020 en 2021	12
	Speerpunt 1 – Toekomstvast maken van de ontwikkel- en beheerorganisatie	13
	Speerpunt 2 – Ondersteunen van adoptie en gebruik van vastgestelde GWSW-onderdelen	14
	Speerpunt 3 – Verbinden met andere standaarden en in lager tempo doorontwikkelen van nieuwe GWSW-modules.....	15
	Speerpunt 4 – Professionaliseren van de basistools voor gebruik van de GWSW-standaard	15
	Speerpunt 5 – Toekomstverkenning van de ontsluiting van GWSW-conforme datasets	16

1. Inleiding

Dit document beschrijft op hoofdlijnen de huidige stand van zaken én de uitdagingen en prioriteiten voor komende jaren van het programma Data en Informatie van Stichting RIONED. Dat programma bestaat voor een belangrijk deel uit de ontwikkeling, het beheer en de ondersteuning van het toepassen van de landelijke standaard het Gegevenswoordenboek Stedelijk Water.

In hoofdstuk twee wordt als startpunt voor het eigen programma kort ingegaan op enkele relevante ontwikkelingen in het vakgebied en haar omgeving. Vervolgens schetsen hoofdstuk drie de door Stichting RIONED ingezette koers en hoofdstuk vier de huidige stand van zaken en de resultaten van afgelopen jaren. Daarna beschrijft hoofdstuk vijf de prioriteiten en activiteiten van het programma voor 2020 en 2021 met een doorkijk naar de jaren erna.

2. Wat gebeurt er om ons heen?

De overheden hebben tot doel en zetten zich in om Nederland mooier, slimmer, beter, efficiënter en duurzamer te maken en te houden. Om het hoofd te bieden aan de uitdagingen en maatschappelijke behoeften waarvoor zij gesteld staan, zijn voor het maken van beslissingen en het uitvoeren van maatregelen informatie en onderliggende data en datastandaarden nodig.

Dat blijkt in de praktijk niet eenvoudig. Het is een bekend probleem: overheden raken steeds meer verstrikt in het digitale web dat ze, overigens met de beste intenties, samen met hun leveranciers hebben gesponnen. In het IT-landschap zijn silo's verrezen waarin elke applicatie bouwt op een eigen database, alle data zelf beheren met eigen begrippen en formaten. Talloze koppelingen transporteren data uit de ene silo naar de andere, wat leidt tot een omslachtige, onderhouds-intensieve en fout- en risicogevoelige werkwijze.

Op allerlei manieren werken de overheden en hun koepel- en kennisorganisaties aan een beter ICT- en data & informatielandschap, waarbij zij profiteren van maar ook uitgedaagd worden door de steeds verder toenemende digitalisering, dataficering en informatisering. De overheden nemen daarbij voor de toekomst als belangrijke uitgangspunten dat de data uniform, neutraal en zoveel mogelijk toegankelijk en open worden. Enkele relevante ontwikkelingen / voorbeelden onderschrijven dit:

De Common Ground-beweging van de gemeenten (onder aanvoering van VNG Realisatie) richt zich op het loskoppelen van de data (waaronder het informatiemodel en de opslag) van de applicaties die de data gebruiken. Applicaties kunnen dan de data bij dezelfde bron halen: haal centraal. Dit principe kan gemeentebreed als uitgangspunt genomen worden. De uitwerking van Common Ground vindt inmiddels met bestuurlijke steun plaats in het programma Gezamenlijke Gemeentelijke Uitvoering (GGU) van VNG Realisatie.

De basisregistraties zoals BGT, BAG, BRO, BRK en BRP zijn officieel aangewezen registraties met gegevens die door alle overheidsinstellingen verplicht worden gebruikt bij de uitvoering van publiekrechtelijke taken. Het Kadaster groeit als service provider van deze basisregistraties steeds meer uit tot het (geo)dataplatform namens alle overheden waar steeds meer datasets vrij beschikbaar komen.

Vanaf 2021 werkt het basisarrangement van het Digitaal Stelsel Omgevingswet, waar informatie over de fysieke leefomgeving en infrastructuur zal worden gecombineerd met regelgeving en vergunningen. Hiervoor is soepele ontsluiting van eenduidige data nodig. Bronhouders, koepelorganisaties en de rijksoverheid als eindverantwoordelijke voor de landelijke voorzieningen zijn allemaal druk bezig met de voorbereidingen. Ook rioleringsdata zal ontsloten moeten worden. De Nederlandse overheden en hun koepelorganisaties hebben afgelopen jaren in diverse convenanten, agenda's en beleidsbrieven én in hun referentie-architecturen vastgelegd dat data FAIR moet worden: vindbaar, toegankelijk (liefst open), interoperabel en herbruikbaar. Ook in het addendum op het Bestuursakkoord Water worden deze voornemens onderschreven. De operationalisering blijkt in de praktijk overigens een fikse opgave, niet zozeer technisch als wel vanwege benodigde veranderingen in mindset, werkwijzen en systemen, en de vele wederzijdse afhankelijkheden daartussen.

In de bouwwereld wordt stevig ingezet op BIM (Bouwwerk Informatie Modellen, Modelleren en Management), omdat daarmee beter, efficiënter, economisch voordeliger en sneller wordt gebouwd. Digitalisering heeft dan ook een sleutelrol in de Bouwagenda en de daaruit voortvloeiende Digitaal Gebouwde Omgeving. BIM omvat de digitale representaties van een bouwwerk (3D-model) en alle relevante procesinformatie tijdens de gehele levenscyclus van het bouwwerk (ontwerp, realisatie, beheer, buitengebruikstelling, materiaalpaspoort). Minstens even belangrijk als de technische ontwikkelingen is ook hier dat het behalen van de meerwaarde met BIM aanzienlijke inspanningen en aanpassingen vraagt op het gebied van processen, management, organisatie, mens en cultuur. Bij grote gww-projecten (van o.m. Rijkswaterstaat, Rijksvastgoedbedrijf, provincies, ProRail) en een deel van de bouwbedrijven is BIM al ingevoerd of sterk in opkomst.

3. Op welke koers zit Stichting RIONED?

De rode draad in de opeenvolging van het Gemeentelijk Functioneel Ontwerp (jaren '90 door VNG), de ontwikkeling van het Gemeentelijk Woordenboek Riolering (2004-2009, Stichting RIONED), het convenant Eenduidige gegevensuitwisseling in het stedelijk waterbeheer (2013) en het ontwikkelprogramma Gegevenswoordenboek (2014 tot heden) is dat Stichting RIONED een landelijke sectorstandaard ontwikkelt en beheert die toepassingsgericht, bottom-up en semantisch rijk is en draagvlak heeft.

3.1 Strategische uitgangspunten

Het strategisch beraad van het bestuur en bureau van Stichting RIONED in september 2018 bevestigde de al eerder ingezette koers met onderstaande uitgangspunten en doelgerichte ambities:

- Belangrijke maatschappelijke opgaven maken **verdergaande digitalisering**, dataficering en informatisering voor het stedelijk waterbeheer noodzakelijk: klimaatadaptatie, energietransitie, woningnood, vergrijzing en het streven naar doelmatig en doeltreffend investeren en beheren.
- In algemene zin, moeten overheden bij digitalisering, dataficering en informatisering streven naar een **zo uniform mogelijke, consistente en breed geïmplementeerde aanpak**. Dit betekent dat Stichting RIONED zich (pro)actief en coöperatief zal blijven opstellen naar andere partners en ontwikkelingen voor digitalisering in de bebouwde omgeving, de openbare ruimte en het waterdomein. Daar waar versterking en versnelling van initiatieven mogelijk is, moeten die kansen benut worden.
- Doelmatige digitalisering vraagt **zo min mogelijk vrijblijvendheid**. Kaders worden centraal, liefst wettelijk vastgesteld. Voor standaarden moeten gebruiksverplichtingen gelden. Data moeten eenvoudig en softwarematig gelinkt worden.
- **Hergebruik van data** is uitgangspunt.
- Digitalisering omvat de **gehele levenscyclus** van fysieke objecten, dus van idee via realisatie naar gebruik en beheer tot uiteindelijk sloop en hergebruik van bouwmaterialen. Bouwinformatiemanagement (BIM) is daartoe het wenkend perspectief. De ontwikkeling en toepassing ervan moet ten volle worden ondersteund.
- Het bestuur concludeert dat voor de open standaard het Gegevenswoordenboek Stedelijk Water in principiële zin veel steun is, maar dat de adoptie en toepassing te langzaam en schoorvoetend gaat. **Sterkere regie op en stimulans voor het adoptieproces** zijn nodig, en de logische partij daarvoor is Stichting RIONED. Het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO) biedt komende jaren concrete aanknopingspunten voor brede en versnelde adoptie: Gemeenten moeten via het DSO per 2021 (stelsel)gegevens vrij beschikbaar maken, en dat is via het GWSW technisch relatief eenvoudig te realiseren.
- De **vraagformulering** bij de opdrachtgevers moet versterkt worden. De digitalisering en informatisering moeten problemen oplossen die beheerders en beleidsmensen in het dagelijkse werk ervaren. Stimulansen zijn transformaties zoals de energietransitie en klimaatverandering. Digitalisering moet ook om te komen tot ontwikkeling en behoud van vakkennis, het terugdringen van faalkosten en meer doelmatigheid.

- Het bronhouderschap en eigendom van gegevens ligt formeel bij de gemeenten, maar in de praktijk in veel gevallen feitelijk bij een applicatieleverancier. Een belangrijk principe voor de toekomstige dienstverlening en bedrijfsvoering van overheden en een sleutel tot innovaties is het **scheiden van data en processen**. Overheden krijgen daarmee de regie op en toegang tot de eigen data terug. Marktpartijen onderscheiden zich in het maken van informatie, de ontwikkeling van applicaties met toegevoegde waarde en innovatie. Stichting RIONED zal hierin nauw aansluiten op de Common Ground/NLX-ontwikkelingen van de VNG.

3.2 Bevestigd door partners en achterban

In 2019 zijn bovenstaande uitgangspunten en ambities via interviews en een gezamenlijke keuzesessie getoetst bij onze ketenpartners (koepelorganisaties, kennisinstellingen en eigenaren van aanpalende datastandaarden) en de sleutelspelers uit onze achterban (gemeenten, waterschappen, adviesbureaus, softwareleveranciers). Daarbij werden de volgende constatering opgehaald:

- Het GWSW wordt **noodzakelijk** geacht om de digitale transformatie en integrale vraagstukken aan te kunnen. De standaard wordt als zeer **modern** maar ook **complex** ervaren.
- Het GWSW moet gestructureerd en stapsgewijs verbonden worden met andere standaarden in de domeinen bodem, openbare ruimte, water en infrastructuur, en met de basisregistraties. Bij dat **verbinden** is Stichting RIONED een van de basisspelers, maar niet de regisseur. Ketenpartners (opdrachtgevende overheden en opdrachtnemende bedrijven) en hun bestuurders zijn aan zet.
- Gebruikers stellen ten aanzien van het gebruik van de standaard eisen zoals laagdrempeligheid (**plug & play**) en naadloze integratie/verbinding met vraagstukken in hun domein, in hun taal gecommuniceerd en aansluitend op hun werkprocessen. Behulpzaam daarbij zijn casusbeschrijvingen, een boegbeeld, succesverhalen en een ambassadeursnetwerk.
- **Bestuurlijk** zijn klimaatadaptatie, energietransitie, duurzaamheid (circulaire economie), DigidealGO en kennisborging i.v.m. vergrijzing dé thema's waarmee verbonden moet worden. **Managerial** zijn integrale programmering, assetmanagement, ketensamenwerking en flexibele digitale informatiehuishouding de dragers van energie. **Professioneel** zijn verbindend afdekken van de taakgebieden van de 'rioleur' en zijn/haar dienstverleners via praktische verbeteringen voor (vaak) alledaagse knelpunten de energiedragers. Denk dus in oplossingen en sluit aan bij de vraagstukken van nu en in de toekomst.
- Bestuurlijke en manageriale besluitvorming vereisen een **helder stappenplan** waaruit de meerjarige beheerbaarheid, meerwaarde en realisatie onder architectuur blijken.
- De scherpe **doelbinding** voor uitgaven in het domein van stedelijk water belemmert integraliteit en efficiëntie. De silo-gewijze ontwikkeling van standaarden in het fysieke domein vraagt om een schaa sprong. Bestuurders zijn aan zet om dat gericht te forceren.

- Stichting RIONED mag haar ambitie als ontwikkelaar van het GWSW een stapje **afschalen**. Hoewel de pioniersrol gewaardeerd wordt, bestaat het gevaar dat we te ver voor de troepen uit lopen. Door minder ambitie bij de (door)ontwikkeling krijgen opdrachtgevers en marktpartijen meer kans hapklare toepassingen neer te zetten op basis van de nu al operationele standaard. Dan zal naar verwachting als vanzelf vanuit dat toegenomen gebruik ook de vraag naar verdere ontwikkeling en uitbouw weer op tafel komen.
- Durf als Stichting RIONED **ruimte te maken** voor pionierende initiatieven van bedrijven en samenwerkende overheden.
- Bovendien zijn er zorgen over de **toekomstvastheid en de beperkte capaciteit van de beheerorganisatie**. De aanmelding van het GWSW voor de pas-toe-of-leg-uit-lijst wordt als belangrijk en nuttig gezien en de aandachtspunten uit dat traject geven Stichting RIONED houvast voor het doorontwikkelen en toekomstvast maken van de GWSW-ontwikkel- en beheerorganisatie.
- **Cybersecurity** is van wezenlijk belang voor succesvol data- en informatiemanagement en daarop gebaseerde organisaties en werkprocessen. Overheden geven cybersecurity steeds meer aandacht. Stichting RIONED zal daarom geen aparte inzet plegen, behalve toepassen wat generiek beschikbaar komt en geregeld wordt.

In het volgende hoofdstuk wordt beknopt beschreven wat inmiddels is opgebouwd met en rondom de GWSW-standaard en in hoofdstuk 5 worden bovenstaande ambities en aandachtspunten vertaald naar een werkprogramma op hoofdlijnen voor de jaren 2020 en 2021 met een globale doorkijk naar de jaren erna.

4. Wat hebben we bereikt?

Stichting RIONED wordt erkend als de standaardiserende en autoriserende organisatie voor het stedelijk waterbeheer. Op het gebied van datastandaardisatie, de toepassing van semantische modellering en linked data, en de operationalisering ervan wordt Stichting RIONED erkend als vooroplopend. De GWSW-standaard wordt gezien als nodig en noodzakelijk en wordt in toenemende mate gebruikt.

De **huidige versie 1.5 van de GWSW-standaard** definieert alle basisgegevens voor rioleringsbeheer, dus objecten, kenmerken, onderlinge relaties en beheeractiviteiten. Toepassingsgerichte modules ondersteunen het inspecteren en reinigen van rioleringsobjecten, het hydraulisch doorrekenen van systemen, het geografisch visualiseren en presenteren van objecten en systemen en het nemen van beheermaatregelen (aanleggen, vervangen, rooveren, repareren) van objecten.

Voor diverse toepassingen zijn verkenningen gestart met het oog op **toekomstige uitbreiding** van de GWSW-standaard: Kengetallen/Prognoseberekeningen, Gemalenbeheer, Persleidingenbeheer, Meldingen, Grondwater en Meten & Monitoring.

De GWSW-standaard wordt ontsloten aan de buitenwereld via een eigen platform, de **GWSW-server**. Naast de GWSW-standaard zelf zijn daar apps en webservices ontwikkeld en beschikbaar gemaakt waarmee gewerkt kan worden met datasets (vanuit beheer-, GIS en rekensoftware). Gemeenten en opdrachtnemers kunnen daar datasets publiceren, valideren tegen kwaliteitseisen die in het informatiemodel zijn vastgelegd, presenteren en converteren naar bestandsformaten voor bepaalde toepassingen. De GWSW-server is een lab-omgeving die ook het gebruik van de datasets door externe applicaties mogelijk maakt.

Inmiddels staan zo'n **60 gemeentelijke datasets** op de GWSW-server in RDF, de wereldwijde linked data taal, en zijn daar te bevragen. Deze zijn er vooralsnog eenmalig geplaatst, maar regelmatig synchroniseren met het bronbestand binnen het rioleringsbeheerpakket is een logische volgende stap. Daarmee zouden de datasets steeds aantrekkelijker worden voor toepassingen.

Door de opleiding van ruim 20 **GWSW-adviseurs** en hun actieve inzet om gemeenten te helpen hun data GWSW-conform te maken, zal het aantal datasets op de GWSW-server komend jaar naar verwachting minimaal verdubbelen. De adviseurs stimuleren en begeleiden gemeenten en waterschappen en denken en werken mee aan nieuwe toepassingen.

Vanuit de GWSW-server is als 'proof of concept' inmiddels een doorlevering gerealiseerd van datasets naar **PDOK** (Publieke dienstverlening op de Kaart, www.pdok.nl), het geo-informatieplatform namens alle overheden. Eind 2019 is het technisch mogelijk om alle datasets daar te serveren. Daarmee zullen de liggingsgegevens en kenmerken van leidingen, kolken (en later andere systeemonderdelen) als open data beschikbaar komen. De bronhouders zal gevraagd worden om toestemming om dat ook daadwerkelijk te doen.

De drie belangrijkste **softwarepakketten** voor het beheer van de riolering en de openbare ruimte kunnen GWSW-bestanden (in RDF) exporteren en inlezen. Enkele beheerpakketten met kleinere marktaandelen werken daar ook naar toe. **Inspectie- en reinigingssoftware** werkt inmiddels regulier met het RibX uitwisselformaat. Komend jaar zullen de gangbare **rekenapplicaties** het inlezen en terugleveren van bestanden volgens de GWSW-standaard ook ondersteunen.

Afgelopen jaren heeft al inhoudelijke **afstemming** plaatsgevonden tussen het GWSW enerzijds en het Informatiemodel Beheer Openbare Ruimte (IMBOR van CROW) en de Aquo-standaard (Informatiehuis Water) anderzijds. Omdat IMBOR en Aquo komend jaar ook als linked data beschikbaar komen, zal verdere harmonisatie en integrale ontsluiting plaatsvinden én kunnen nieuwe toepassingen ontwikkeld worden.

5. De uitdagingen en speerpunten voor 2020 en 2021

Stichting RIONED is in essentie een standaardiserende organisatie. Dat is een afgebakende rol, namelijk het ontwikkelen en beheren van de GWSW-standaard en de daarbij horende basisactiviteiten zoals technische helpdesk, communicatie, opleiding en raakvlakintegratie (met andere standaarden).

Adviesbureaus, softwareleveranciers, inspectiebedrijven e.d. hebben eveneens een afgebakende rol, namelijk het implementeren van standaarden in softwareproducten en werkwijzen, het gebruiken van standaarden in toepassing in concrete situaties en het inwinnen, analyseren, verrijken en verwaarden van data. Primair zijn zij aan zet om de wensen en behoeften van hun klanten (met name de overheden) te herkennen en om te zetten in passende producten en diensten.

De beide rollen zijn weliswaar afgebakend, maar overlappen elkaar ook. Want voortdurend doen zowel opdrachtgevers als adviesbureaus en softwareleveranciers een beroep op Stichting RIONED om een actieve rol te spelen en een doorbraak te forceren bij de adoptie en toepassing van de standaard. Er is nu nog een kloof tussen enerzijds data en datastandaarden en anderszijds toegankelijke, laagdrempelige toepassingen die te gebruiken zijn zonder inhoudelijke kennis van de standaard. Er zijn nog veel praktische hobbels te overwinnen om tot sectorbrede en optimale toepassing te komen:

- Veel gemeenten hebben krappe of onvoldoende personele bezetting voor hun riolerings-beheer, dus men heeft weinig ruimte voor het doorvoeren van nieuwe ontwikkelingen.
- Databeheer wordt bij veel gemeenten gezien als bijzaak, noodzakelijk kwaad of alleen techniek, door zowel rioleringsbeheerders, managers als bestuur.
- Daar waar beheerders wel visie, wensen en budget hebben, blijken interne belemmeringen (zoals werkprocessen, verkokering en onwillig ICT-systeembeheer) soms een niet te nemen obstakel.
- Beheerders worden nauwelijks afgerekend op oude/onjuiste/onvolledige data.
- Er is budget om veel projectmatig, ad-hoc en houtje-touwtje op te lossen.
- Veel gemeenten zijn sterk afhankelijk van adviseurs en softwareleveranciers.
- Veel gemeenten zijn scherp op zichtbare kosten in het hier en nu, zonder besef dat goedkoop op termijn vaak duurkoop blijkt te zijn (penny wise, pound foolish).

Dat alles zorgt ervoor dat gemeenten er maar moeizaam in slagen de markt te bevragen om de standaard te gebruiken, tot innovatieve toepassingen te komen en verbeterlagen te maken in hun gegevens- en rioleringsbeheer. Op hun beurt zeggen marktpartijen dat er onvoldoende vraag (en budget) is om voortvarend te kunnen doorontwikkelen en de GWSW-standaard toe te passen. Wat komende jaren nodig is, is gezamenlijke inzet van alle partijen om tot (plug & play) laagdrempelige oplossingen te komen om alledaagse werksituaties te verbeteren. Naast de afbakening van rollen en de knelpunten bij de adoptie en het gebruik van de standaard zoals geschetst in deze paragraaf zal Stichting RIONED ook kritisch moeten afwegen welke capaciteit beschikbaar is om haar rol in te vullen.

Huidige formatie schiet tekort

Zoals de strategische verkenning, een vergelijking met soortgelijke beheerorganisaties van datastandaarden en een analyse op grond van de BOMOS (het Beheer- en Ontwikkel-Model voor Open Standaarden, van Forum Standaardisatie) afgelopen jaar hebben aangetoond en het GWSW-team in de praktijk al geruime tijd merkt, overstijgt de omvang van het huidige takenpakket de beschikbare capaciteit bij Stichting RIONED meermaals. Gevolg is dat het twee fte-grote GWSW-team continue moet kiezen en veel ballen in de lucht moet houden. Door een lean & mean werkwijze is desondanks relatief enorm veel bereikt. Dat is gezien onderstaande overigens niet vol te houden. Bovendien kunnen de geboekte resultaten en de beoogde baten onvoldoende breed uitgedragen en verzilverd worden.

De toekomstige manier van organiseren vereist professionalisering, prioritering en afstoten van niet-kerntaken, of, als alternatief, het welbewust oppakken inclusief extern laten financieren van deze aanvullende taken en de daarbij horende capaciteit (al dan niet als aparte entiteit). Er zijn meerdere wegen om die professionalisering van de organisatie te bereiken. Dit zal in 2020 nader uitgewerkt worden.

Samenwerken met anderen is evident noodzakelijk waarbij Stichting RIONED als erkend kennisspeler haar verbindende rol kan blijven spelen en zich kan concentreren op het verankeren van inhoudelijke kennis van het stedelijk waterbeheer in (data)standaarden. Het bereiken van een breed gebruikersveld van de GWSW-standaard vraagt om een stappenplan naar de toekomst en scherpe keuzes om massa en impact te kunnen bereiken. Zoals gezegd, het pragmatisch blijven verdelen van de schaarse capaciteit over heel veel sporen werkt niet meer.

Prioriteiten en activiteiten in 2020 en 2021

Al het voorgaande afwegend zal Stichting RIONED zich in 2020 en 2021 richten op de volgende prioriteiten en activiteiten. De keuze is gebaseerd op datgene wat nodig is voor de instandhouding, logische doorontwikkeling en het gebruik van dat wat al beschikbaar is, en op de zaken die dringend gewenst of vereist zijn. Meer dan dit lukt niet, tenzij Stichting RIONED uitdrukkelijk gevraagd wordt en er in de benodigde capaciteit voorzien wordt:

1. Het toekomstvast maken van de ontwikkel- en beheerorganisatie.
2. Het op hoofdlijnen ondersteunen van de toepassing van de vastgestelde onderdelen van het GWSW en het verbinden van het GWSW aan de ontwikkeling van software en diensten, met name via organiseren, inzetten van ons netwerk en communicatie.
3. In laag tempo doorontwikkelen van het GWSW, inclusief het verder verbinden van het GWSW aan andere standaarden waaronder in elk geval IMBOR en Aquo.
4. Het professionaliseren van de huidige basistools om de GWSW-standaard te gebruiken en zoveel mogelijk samenvoegen en uitlijnen met eigenaren/beheerders van andere datastandaarden.
5. Een verkenning op de toekomst van de GWSW-server als dataplatform en daarna het gezamenlijk met andere belanghebbenden (laten) realiseren van de best passende voorzieningen voor de ontsluiting en het gebruik van GWSW-datasets, of meer algemeen BOR/GEO-datasets.

Deze vijf punten worden hieronder nader toegelicht. Voor de duidelijkheid benoemen we hier ook waar gezien de afgebakende rol, de huidige adoptiegraad van het GWSW en de beperkte capaciteit bij Stichting RIONED niet of nauwelijks op kan worden ingezet:

- Het uitwerken van nieuwe GWSW-modules zal alleen mogelijk zijn indien hiervoor een nadrukkelijk vraag van een groep belanghebbenden bestaat en zij voorzien in financiële dekking voor de inhoudelijke uitwerking (ontwikkelen, testen en acceptatie), beproeving, communicatie en projectleiding.
- Het ontwikkelen en inzetten van de GWSW-standaard en daarop gebaseerde uniforme data(sets) binnen het Digital Stelsel Omgevingswet kan alleen opgepakt worden op basis van externe financiering.
- Investeren in en actief mee-ontwikkelen aan nieuwe toepassingen (softwareproducten) op basis van het GWSW is naar de aard van de werkzaamheden sowieso niet des RIONEDs.

Speerpunt 1 – Toekomstvast maken van de ontwikkel- en beheerorganisatie

Afgelopen zes jaar hebben we de GWSW-standaard in hoog tempo inhoudelijk, modelmatig, technisch en ondersteund door apps via de GWSW-server kunnen ontwikkelen en operationaliseren. Dat was mogelijk dankzij de beschikbaarheid van zeer kundige, toegewijde specialisten, met een sleutelrol voor Marinus Vonhof (ingehuurd specialist van adviesbureau Sweco). Daarbij is voortgebouwd om de modelleertaal die al vanaf 2005 de basis vormde voor het toenmalige Gemeentelijk Woordenboek Riolerings. Omdat er bij al dat pionieren geen generiek instrumentarium beschikbaar was voor het ontwikkelen, beheren, converteren en publiceren, is veel tooling als maatwerk speciaal voor het GWSW gemaakt en beheerd door Marinus Vonhof.

Komende twee jaar zal vanwege de naderende pensionering van Marinus Vonhof de transitie moeten plaatsvinden naar een generiek metamodel, naar een integraal model in de generieke modelleertaal RDF en naar onafhankelijke en zoveel mogelijk generiek te gebruiken beheertools met ondersteuning van daartoe gespecialiseerde marktpartijen. Stichting RIONED zal begin 2020 een transitieplan maken en waar nodig een beroep doen op ter zake kundige specialisten in de werkvelden stedelijk waterbeheer, semantische modellering, beheertools en dataplatforms. Bovendien zal verder gewerkt worden aan het documenteren van alle achtergronden rondom het GWSW-(meta)model en -tooling en zullen actief kennis en ervaring overgedragen worden naar bij voorkeur meerdere personen.

Logischerwijs zal deze ingrijpende verandering komende twee jaar veel tijd en aandacht vragen van het GWSW-team en ook een substantieel deel van het beheerbudget. Het moment van deze overgang is ons inziens overigens wel gunstig. Want het werkveld gaat de GWSW-standaard in toenemende mate implementeren en gebruiken, maar dat kost tijd vanwege benodigde aanpassingen in software-applicaties, omzetting van datasets en doorontwikkeling van werkprocessen en competenties. Door nu als Stichting RIONED bij de ontwikkeling en uitbreiding van het GWSW pas op de plaats te maken zal de kloof tussen de stand van ontwikkeling en adoptie en gebruik ervan in de praktijk afnemen. Na de transitie kan met de nieuwe tooling en bemensing én op basis van gegroeid draagvlak en gerichte praktijkvragen worden verder gebouwd aan het GWSW.

Dit speerpunt hangt ook samen met speerpunt 5. Want als in een bredere coalitie (met als potentiële deelnemers CROW, VNG Realisatie, Kadaster, Informatiehuis Water en/of DigidealGO-deelnemers) een oplossing wordt ontwikkeld voor een dataplatform en tooling voor BOR-/geo-/ BIM-datasets, dan wil Stichting RIONED daarbij graag aansluiten. Hiermee hangt ook samen het vinden van een passend bekostigingsmodel voor het beheer en de doorontwikkeling van zo'n dataplatform, het benodigde beheerinstrumentarium, de basisapps en uiteindelijk ook van de datastandaard zelf. Zie hierover ook speerpunt 5.

De beheerorganisatie richt zich op het zorgvuldig en transparant beheren van de standaard conform de aanpak binnen het Centraal College van Deskundigen (CCvD) Datastandaarden, BOMOS en de pas-toe-of-leg-uit-lijst. De aanmelding voor die lijst heeft in 2019 daarvoor ook enkele concrete verbeterpunten aangereikt die relatief eenvoudig te implementeren zijn.

De langjarige financiering van de doorontwikkeling, doorverbinding en beheer van de GWSW-standaard is noodzakelijk. De kosten gaan voor de begunstigers van Stichting RIONED, met name de opdrachtgevers, daarbij voor de baat uit. Dit vraagt ook het kiezen en nader uitwerken van één of enkele van de tijdens de strategische verkenning geïdentificeerde scenario's. Die uitwerking willen we samen met belanghebbenden doen, waarbij de stappen scherp dienen te worden gekwalificeerd en gekwantificeerd in termen van aard van de kennisbehoefte, omvang van de kenniscapaciteit, formatie van de GWSW-ontwikkel- en beheerorganisatie, verwachte doorlooptijd, risico's, toegevoegde businesswaarde, behoefte aan budget en de bereidheid van belanghebbenden om dat voor hun rekening te nemen.

Speerpunt 2 – Ondersteunen van adoptie en gebruik van vastgestelde GWSW-onderdelen

Zoals al benoemd, laten adoptie en gebruik zich niet forceren. Eindgebruikers en de software-applicaties die hen ter beschikking staan, hebben over het algemeen enkele jaren tijd nodig om met de vastgestelde onderdelen van de standaard te gaan werken. Stichting RIONED zal zich inspannen om die incubatietijd zo kort mogelijk te krijgen, onder meer door:

- de standaard in afstemming met de relevante softwareleveranciers te ontwikkelen,
- door communicatie (informatie en user stories),
- door het initiëren en begeleiden van proef- en voorbeeldprojecten met softwareleveranciers, adviseurs en opdrachtgevers, en
- door na een redelijke overgangstermijn applicaties te toetsen op het correct en tijdig implementeren van nieuwe versies van de standaard.

De keerzijde is dat het stimuleren van adoptie en gebruik geen sleuren en trekken moet worden. Daar waar gebruikers, adviseurs en softwareontwikkelaars zelf energie en inzet tonen om de standaard toe te passen, zal Stichting RIONED naar vermogen ondersteunen, verbinden en communiceren.

Enkele domeinspelers hebben aangegeven dat zij baat zouden hebben bij een stappenplan voor de lange termijn van ontwikkelen, implementeren en adopteren, voor realisatie onder architectuur. Stichting RIONED wil de toekomstige gemeentelijke architectuur voor het GWSW in samenhang met onder meer IMBOR en NLX/Common Ground graag expliciet maken. We willen daarbij ook de legitimatie voor investeren door gemeenten en bedrijven aantonen door een solide business case te maken.

Een belangrijk aspect zal zijn dat rioleringsdata conform het GWSW binnen het Digitaal Stelsel Omgevingswet benut kan worden. Stichting RIONED heeft in 2018 een voorstel gedaan aan het Opdrachtgevend Beraad van het DSO om op basis van het GWSW het Informatieproduct Rioolsysteem te realiseren. De GWSW-standaard is er in principe klaar voor. Zodra het DSO daartoe groen licht geeft, kunnen VNG en Stichting RIONED die informatievoorziening realiseren en vullen met de gemeentelijke data. Het DSO zou op die manier kunnen voorzien in de wettelijke verplichting tot het open ontsluiten van GWSW-conforme rioleringsdatasets. Bovenstaande realisatie kan overigens alleen plaatsvinden als hiervoor vanuit het DSO en/of VNG (Fonds GGU) de benodigde middelen (budget, menskracht, implementatie-ondersteuning) beschikbaar komen.

Speerpunt 3 – Verbinden met andere standaarden en in lager tempo doorontwikkelen van nieuwe GWSW-modules

In 2020 en 2021 zal de autonome ontwikkeling van het GWSW zich vooralsnog beperken tot het afronden van GWSW-Maatregelen en het ontwikkelen van GWSW-Kengetallen/Prognoses in samenwerking met Het Waterschapshuis. Ook loopt al de ontwikkeling van GWSW-Persleidingen, waarvoor vanuit het RIONED onderzoeksprogramma een duidelijke behoefte bestaat en (co)financiering beschikbaar is.

Mits er voldoende draagvlak én financiering voor is bij gemeenten, waterschappen, bedrijven en de werkgroep Rioleringsstechniek van brancheorganisatie Astrin kan ook GWSW-Gemalen ontwikkeld worden. Stichting RIONED heeft in 2018 een verkennende studie gedaan naar deze module, die als kansrijk en van toegevoegde waarde wordt gezien door de relevante partijen.

Mede als gevolg van speerpunt 1 zal pas na 2021 ruimte ontstaan voor het ontwikkelen van GWSW-Meldingen, GWSW-Grondwater, GWSW-Meten & Monitoring en andere uitbreidingen.

Vanuit het GWSW zullen wel waar relevant koppelingen gemaakt worden naar kenniselementen in de Kennisbank Stedelijk Water. Omgekeerd zal de Kennisbank waar relevant (gaan) verwijzen naar het GWSW. Deze afstemming maakt deel uit van de lopende Kennisbank-actualisaties.

Verdere inhoudelijke, technische en functionele afstemming zal op basis van beschikbare capaciteit plaatsvinden tussen het GWSW en het IMBOR (samen met CROW), de Aquo-standaard (Informatiehuis Water), Damo-Afvalwaterketen (Het Waterschapshuis), IM Meten (SIKB en IHW), BRO (Geonovum en Kadaster) en NEN 3610 (Geonovum).

Speerpunt 4 – Professionaliseren van de basistools voor gebruik van de GWSW-standaard

De GWSW-server serveert nu de GWSW ontologie, de daarop geënte basistools en de GWSW-conforme datasets. Dit speerpunt betreft de eerste twee onderdelen, speerpunt 5 gaat over het dataplatform. Het professionaliseren van de basistool waarmee de GWSW-ontologie gepubliceerd wordt en door externen als standaard te gebruiken is, omvat komende twee jaar het volgende:

- Het generiek maken van het GWSW-metamodel en de modelleertaal conform de afspraken die daarover door de partners van de DigidealGO gemaakt worden (NTA 8035). Dat zal opleveren dat het GWSW gemodelleerd en gepubliceerd zal zijn volgens de wereldwijd gangbare linkeddata-taal, en dat hetzelfde metamodel wordt gehanteerd dat door andere nationale informatiemodellen in de gebouwde omgeving. Naar verwachting zullen daardoor ook toepassingen, tools en deskundigen generieker inzetbaar worden en de adoptie en gebruik versterkt worden.
- De technische doorontwikkeling van de GWSW-server voor de ontsluiting en het beheer van de GWSW-standaard (performance, beveiliging en schaalbaarheid).
- Het verbeteren en afstemmen van de beheeraanpak en -procedures met partners SIKB en Informatiehuis Water binnen het CCvD-Datastandaarden en met CROW.

Speerpunt 5 – Toekomstverkenning van de ontsluiting van GWSW-conforme datasets

Een verkenning (in samenhang met speerpunt 4) naar de rol en afbakening van de GWSW-server en welke toekomstige voorziening(en) het meest geschikt zal zijn voor het ontsluiten en gebruiken van GWSW-datasets van gemeenten en andere eindgebruikers.

Uitgangspunt en randvoorwaarde daarbij is dat Stichting RIONED geen verantwoordelijkheid kan en zal gaan dragen voor data en activiteiten die onderdeel zijn in het primaire beheerproces van gemeenten en hun partners.

Onderzoeksvragen:

- Hoe ziet het daadwerkelijk gebruik van het GWSW en de GWSW-conforme datasets er in de toekomst uit? Waar staan de data? Gaan gemeenten (samen) hun datasets zelf of via eigen dataplatforms ontsluiten of komen/zijn er partijen die gemeenten daarin kunnen gaan ontzorgen, publiek (zoals Kadaster, CROW of VNG Realisatie) of commercieel? Wat levert deze aanpak netto op?
- Wat is de business case (kosten en baten)? Wat zijn de architectuur-principes? Wat zijn de procesmatige en organisatorische uitdagingen?
- Mocht bij de toekomstige ontsluiting van data een rol verwacht worden voor Stichting RIONED, wat is dan nodig zodat zij die rol naar behoren kan vervullen? Wat zijn onze randvoorwaarden? Hoe verhoudt zich deze vraag tot genoemd uitgangspunt? Welke risico's zijn er? Hoe vindt duurzame bekostiging plaats?